

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ԱՐԱՄ ՂԱՆԱԼԱՆՅԱՆ

(Ծննդյան 100-ամյակի առթիվ)

Իր գիտական ժառանգությամբ և գիտամանկավարժական հարուստ գործունեությամբ Ա. Ղանալանյանը դարձավ հայ դասական բանագիտության ավանդների շարունակողն ու նորովի զարգացնողը խորհրդային ժամանակաշրջանում: Լինելով Մ. Աբեղյանի, Հ. Օրբելու, Կ. Մելիք-Օհանջանյանի կրտսեր ժամանակակիցն ու հավատարիմ բարեկամը՝ նա 1930–80-ական թվականների ընթացքում զխավորեց և տնօրինեց բանագիտական միտքը Խորհրդային Հայաստանում, ստեղծեց բանագիտական հիմնարար արժեքներ, կազմակերպչական նոր հունի մեջ դրեց բանագիտական միտքը, այն մղեց նոր հորիզոններ:

Ա. Ղանալանյանը ծնվել է 1909 թ. փետրվարի 12-ին Ախալցխայում, տարրական կրթությունն ստացել է նախ հայրենի քաղաքում, ապա ուսումնառությունը շարունակել Թիֆլիսի 72-րդ միջնակարգ դպրոցում, որն ավարտում է 1925 թվականին: 1927-ին ընդունվում է Երևանի պետհամալսարանի պատմագրական ֆակուլտետը՝ աշակերտելով ժամանակի անվանի հայագետներ Մ. Աբեղյանին, Հ. Աճառյանին, Գ. Ղափանցյանին, Ա. Տերտերյանին: Չորրորդ կուրսում նա մասնագիտանում է ժողովրդական բանահյուսության մեջ և Մ. Աբեղյանի խոր-

հուրդներով ու ցուցումներով զբաղվում բանագիտական ուսումնասիրություններով: Եվ այստեղ էլ Աբեղյանը նրան խորհուրդ է տալիս բանագիտական ուսումնասիրություններ սկսելուց առաջ կազմել հայ բանահյուսության մանրամասն մատենագիտությունը, որը կդառնար գալիք հետազոտությունների փաստագրական հիմքը: 1932 թ. իր համալսարանական դասախոս Յ. Խանզադյանի հանձնարարականով և Կ. Մելիք-Օհանջանյանի օժանդակությամբ Ա. Ղանալանյանն աշխատանքի է ընդունվում Հայաստանի նյութական մշակույթի պատմության ինստիտուտ, որով իսկ սկիզբ է դրվում նրա գիտահետազոտական գործունեությանը: Սկզբում կրտսեր, ապա ավագ գիտաշխատողի պաշտոններով նա աշխատում է ԽՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի հայկական բաժանմունքի (Արմֆան) տարբեր անուններով կոչվող տարբեր ինստիտուտներում, իսկ 1943 թվականից, երբ կազմակերպվում է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիան, նա նշանակվում է Գրականության ինստիտուտի ժողովրդական բանահյուսության բաժնի վարիչ և շուրջ 16 տարի վարում է այդ պաշտոնը (1943–1959 թթ.)՝ ընթացք և ուղղություն տալով խորհրդահայ բանագիտական մտքի զար-

գացմանը: 1941-ին պաշտպանում է թեկնածուական ատենախոսություն («Աբովյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը»), 1970-ին՝ դոկտորական ատենախոսություն («Հայ ժողովրդական ավանդությունները»): Իր գիտական ծանրակշիռ վաստակի համար Ա. Ղանալանյանը 1965-ին ընտրվում է Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ, 1977-ին՝ ակադեմիկոս: 1967-ին նրան շնորհվում է գիտության վաստակավոր գործչի պատվանուն:

Ա. Ղանալանյանը երկար ժամանակ ժողովրդական բանահյուսություն է դասավանդել Երևանի պետական համալսարանում, Խ. Աբովյանի անվ. մանկավարժական, Հեռակա մանկավարժական ինստիտուտներում՝ ամենուրեք վայելելով ուսանողների և մանկավարժների սերն ու խոր հարգանքը: Իր գիտակազմակերպական արդյունավետ աշխատանքներին զուգահեռ՝ նա այդ տարիներին դառնում է բանագիտական կադրերի ամենաարդյունավետ պատրաստողը, և անցյալ դարի կեսերի բանագետների սերնդի մեծամասնությունը եղել են Ա. Ղանալանյանի աշակերտներն ու հետնորդները: Նա երկար տարիներ եղել է «Պատմաբանասիրական հանդեսի» գլխավոր խմբագրի տեղակալ:

Ա. Ղանալանյանի բանագիտական գործունեությունն ընթացել է չորս հիմնական ուղղություններով. 1. բանահյուսական առանձին ժանրերի համահավաք բնագրերի պատրաստում և հետազոտություն, 2. հայ գրականության և բանահյուսության փոխադարձ կապերի ուսումնասիրություն, 3. հայագիտության և հայ բանագիտության պատմության առանձին դեմքերի ու իրողությունների հետազոտություն, 4. հայ բանահյուսության առանձին երևույթներին ու կերպարներին նվիրված գիտահանրամատչելի նյութերի հրատարակում և ուսումնասիրություն: Ա. Ղանալանյանը շարունակողն ու զարգացնողը եղավ կյանքի նոր պայմաններում հայ բանագիտության դասական ավանդների, որոնց սկզբնավորողներից մեծագույնը իր սիրելի ուսուցչապետ Մ. Աբեղյանն էր:

Աշխատանքի անցնելով Հայաստանի նյութական մշակույթի պատմության ինստիտուտում՝ նա պրոֆեսոր Կ. Մելիք-Օհանջանյանի խորհրդով ու ղեկավար ցուցումով ձեռնարկում է բանահյուսական արխիվում պահվող Ե. Լալայանի բանահավաքչական արշավախմբի կողմից 1915–16 թթ. ընթացքում արևմտահայ գաղթականներից գրառած 1000 ժողովրդական հեքիաթների սյուժետային համաբարբառի կազմումը, որը սկսնակ բանագետի համար սևագործ, բայց խիստ կարևոր աշխատանք էր:

Շարունակելով իր ուսուցչապետների և ավագ խորհրդատուների ցուցումների իրագործումը՝ Ա. Ղանալանյանը հենց նույն, 1930-ական թվականների ընթացքում նախաձեռնում է մի ինքնատիպ բանագիտական աշխատության իրականացումը, որն իր թեմայով համահունչ էր իր ժամանակի գաղափարական ոգուն և կոչվում էր «Հայ շինականի աշխատանքի երգեր» (1937 թ): Սույն աշխատության գաղափարը, անշուշտ, թելադրված էր 1930-ական թվականների սկզբին սկսված «Մասնա ծոեր» հերոսավեպի տարբերակ պատումների համահավաք գիտական հրատարակության փորձով՝ իրականացված Մ. Աբեղյանի և Կ. Մելիք-Օհանջանյանի կողմից: Այս՝ «Հայ շինականի աշխատանքի երգեր» աշխատությունն այժմ էր ընկնում ոչ միայն թեմայի առաջնեկությանը, այլև իր

տեքստաբանական-բանագիտական կառուցվածքով: Նախ, այստեղ տեքստաբանորեն ի մի են բերված մինչև 1930-ական թվականները գրառված աշխատանքային երգերը՝ իրենց տարբերակներով՝ ենթարկված բնագրագիտական որոշակի սկզբունքների և համակարգված ըստ աշխատանքի տեսակների: Սա, կարելի է ասել, Ա. Ղանալանյանի առաջին սխրանքն էր հայ բանագիտության բնագավառում, որ տակավին ձեռագիր վիճակում արժանանում է Մելքոնյան մրցանակի (1935 թ.):

Ա. Ղանալանյանի հաջորդ սխրանքն է դառնում հայկական առած-ասացվածքների գիտական համահավաքի ստեղծումը: 1940-ական թվականներին նախաձեռնելով այդ գործի իրականացումը, որն Աբեղյանի կողմից բնորոշվեց խիստ կարևոր, բայց «շատ դժար գործ»: Այն հրատարակվեց 1951 թ. «Հայկական առածանի» խորագրով և ընդգրկում էր հայ ժողովրդական իմաստությունների ասութաբանական ժառանգությունը՝ առածներն ու ասացվածքները: Հայ իրականության մեջ առաջին անգամ էր ի մի բերվում դարերի միջով անցած իմաստուն ասույթների մեծագույն ժառանգությունը՝ ենթարկված գիտատեքստաբանական որոշակի սկզբունքների: Դա առած-ասացվածքների մի հարուստ գանձարան էր, որ սկզբից նեթ արժանացավ հասարակական առանձնահատուկ ուշադրության: Նախ, այդ ասույթներն աչքի էին ընկնում իրենց խորիմաստությամբ ու բովանդակությամբ, որով խիստ տարբերվում էին բանահյուսական մնացած ժանրերից: Հենց էլնելով այդ առանձնահատկությունից՝ Ա. Ղանալանյանը դրանք դասակարգում է ոչ թե ըստ ձևի կամ առարկայական հատկանիշների, ինչպես ընդունված էր ընդհանուր բանագիտության մեջ, այլ ըստ դրանց իմաստների կամ բովանդակության. ստացվում էին առած-ասացվածքների իմաստային տարբեր փնջեր, որոնք իրենց հերթին ենթակա էին թեմատիկ-առարկայական բաժանման: Դասակարգման այս նորաբերությունը թեպետ մեթոդաբանորեն միանգամայն արդարացի, բայց իր հետ բերում էր տեքստաբանական որոշակի անհարմարություններ: Հենց միայն այն հանգամանքը, որ միննույն առածը կամ ասացվածքը հաճախ օժտված էր լինում մի քանի տարբեր իմաստներով, արդեն իսկ խոցելի էր դարձնում ըստ իմաստների դասակարգումը: Այս կարգի թերությունները և մանավանդ գիտահասարակական մեծ հետաքրքրությունը «Առածանու» նկատմամբ ստիպեցին կազմողին և հրատարակչությանը տարիներ անց հանդես գալու նոր ու բարենորոգված բազմատպաքանակ հրատարակությամբ («Առածանի», 1960 թ.): Այս երկրորդ հրատարակությունը համալրված էր բազմաթիվ առած-ասացվածքների նոր գրառումներով և ապա, ամենակարևորը՝ օժտված էր թեմատիկ-առարկայական մի ընդարձակ ուղեցույցով, շնորհիվ որի վերացվում էին վերոնշյալ տեքստաբանական անհարմարությունից շատերը և մեծապես դյուրացվում որոնվող առած-ասացվածքի հայտնաբերումը:

«Առածանին» օժտված էր առած-ասացվածքների մասին մի ընդարձակ ու համակողմանի ուսումնասիրությամբ, որով բնագրերին կից համադրությամբ ամբողջացվում էր Հայոց առածանին իբրև գիտական մի անկրկնելի հուշարձան: «Առածանին» մեծ զարկ է տալիս մեզանում բանահյուսական գիտական տեքս-

տարանության զարգացմանը: «Առաձանու» օրինակելի դերի հետևանքով 1950-ական թվականներից ի վեր նոր շարժում է սկսվում հեքիաթների, հանելուկների, անեծք-օրհնանքների, հմայական աղոթքների, պանդխտության, մանկական, ռազմի և զինվորի երգերի համահավաք գիտական բնագրերի կազմման ուղղությամբ:

Ա. Ղանալանյանն ինքն իր հետագա գործունեությամբ ավելի է խորացնում ու խթանում բանահյուսական տեքստաբանության զարգացմանը:

Ա. Ղանալանյանի գիտական երրորդ սիրանքը հայկական ավանդությունների (ավանդական գրույցների) բնագրերի գիտական համահավաքի կազմումն է՝ հարուստ ծանոթագրություններով ու ավանդությունների պատմաբանասիրական քննությամբ: Այն լույս տեսավ 1969-ին՝ «Ավանդապատում» խորագրով: Ավանդությունները բանահյուսական այն ժանրերից էին, որ թե՛ հայ և թե՛ միջազգային բանագիտության մեջ տակավին տեքստաբանական ու տեսական հետազոտության չէին արժանացել: Առաջին հերթին գոյություն ունեւ ժանրի չտարբերակում, անհստակություն, երբ բուն ավանդությունը շփոթվում էր վիպական այլ ժանրերի հետ: Ուստի, նախ, անհրաժեշտ էր վերացնել այս տարբերացությունը, սահմանել որոշակի սկզբունքներ և դրանց շնորհիվ տեսակավորել ու համակարգել նյութն ամբողջությամբ և այն ենթարկել տեքստաբանական ու տեսական քննության: Դարձյալ օգնության է հասնում Ա. Ղանալանյանի ամենակտրուկ զենքը՝ քննական միտքն ու համառ ջանասիրությունը, որի շնորհիվ նա մեկուկես տասնամյակի ընթացքում հաղթահարում է բոլոր էական դժվարությունները և ստեղծում ավանդությունների գիտական համահավաքը:

Ավանդությունների հիմնական նպատակը համարելով ոչ թե ունկնդիրների գեղարվեստական պահանջմունքների բավարարումը, այլ գլխավորապես նրան «համապատասխան աշխարհագրական, պատմական, կենցաղային, կրոնական և այլ կարգի տեղեկություններ ու գիտելիքներ հաղորդելը», Ղանալանյանը դրանով է բացատրում նաև ավանդությունների ճակատագրորեն անհրաժեշտ կապը որոշակի առարկաների, տեղավայրերի ու անձանց հետ, ինչպես նաև նրան ավանդման պարզ ու պատահական եղանակը, ձևի և կառուցվածքի պարզունակությունն ու անկայունությունը, վիպական կայուն բանաձևերի ու ընդհանուր տեղիների երկրորդական բնույթը, ժողովրդի մեջ ժանրի անվան բացակայությունը: Բայց ամենաէականը ավանդությունների տեսակների որոշարկումն է, որը Ա. Ղանալանյանը լուծել է փայլուն հաջողությամբ: Նա ավանդություններն ու ավանդական գրույցները բաժանել է երեք հիմնախմբի՝ ստուգաբանական, բացատրական և վարքաբանական ավանդություններ: Առաջին խմբում նա դասում է ժողովրդի մտքին անհասկանալի բառեր ու անուններ ստուգաբանող ավանդությունները, երկրորդի մեջ՝ բնության ու հասարակության առարկաների ու երևույթների ծագումը բացատրող ավանդությունները, իսկ երրորդի մեջ՝ զանազան իրական ու մտացածին անձանց մասին կենսագրական տեղեկություններ հաղորդող ավանդագրույցները: Բացի այդ, Ղանալանյանը ըստ բնույթի տարբերակում է նա ավանդությունների երեք խումբ՝ բուն ազգային, միջազգային և եկամուտ կամ փոխառյալ, որը հատուկ է բանահյուսական բոլոր տեսակներին

առհասարակ: Ղանալանյանն իր այս մտահանգումները չի թողնում սոսկ տեսական մակարդակի վրա, նա իր տեսական եզրակացությունների հիման վրա էլ կատարում է համահավաք բնագրում ընդգրկված նյութի դասակարգումը, ինչպես նաև ներածական ուսումնասիրությունը: Եթե նա նյութի դասակարգման սկզբունքը դարձնում է ավանդությունների էությունը, ապա ավանդությունների հետազոտության համար հիմնականում՝ դրանց բնույթը, ինչպես նաև դրա տակ համախմբվող գործող անձինք, առարկաներն ու երևույթները:

«Ավանդապատումը» ամբողջությամբ վերառած մի կուռ ու միասնական գիտական աշխատություն էր, աղբյուրագիտական բարձրարժեք երկ, որը գալիս էր լրացնելու հայ բանագիտության մեջ վաղուց նկատվող բաց տարածություններից մեկը: Այն շուտով թարգմանվում է ռուսերեն և հեղինակի կողմից որոշ չափով համառոտված՝ 1979-ին հրատարակվում Երևանում:

Կյանքի վերջին տասնամյակում Ա. Ղանալանյանը «Ավանդապատումի» սկզբունքով աշխատում էր հայ ժողովրդական երգիծական մանրապատումների գիտական համահավաքի կազմման վրա («Երգիծապատում»): Նա տպագիր ու ձեռագիր տարբեր աղբյուրներից արդեն քաղել էր երգիծական գրույցների հարյուրավոր նմուշներ: Մակայն վերահաս մահվան պատճառով այդ արժեքավոր մտահղացումը մնաց անավարտ:

Ա. Ղանալանյանի գիտական հաջորդ մեծ նվաճումը եղավ հայ բանահյուսության և գեղարվեստական գրականության կապի ու փոխառնչությունների խնդրի առաջադրումն ու իրագործումը. այն սկսվեց 1930-ական թվականներին և շարունակվեց մինչև իր արգասավոր կյանքի արևամուտը: Յուրատեսակ ձևով արձագանքելով ԽՍՀՄ գրողների համագումարում Մ. Գորկու բանահյուսությանը մեծ արժեք տալու և գնահատելու գրողներին ուղղված արդարացի կոչին՝ Ա. Ղանալանյանն սկսում է զբաղվել նշված խնդրի հետազոտությամբ: Առաջնեկն այդ ուղղությամբ դառնում է 1938-ին տպագրված «Պոռոյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը» գրքույկը, որին հաջորդում է 1941-ին հրատարակված «Աբրովյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը» մենագրությունը: Եվ այդպես հեղինակ առ հեղինակ սիստեմատիկ հետազոտության առարկա է դարձնում հատկապես հայ նոր գրականության և ժողովրդական բանահյուսության փոխառնչությունների խնդիրը: Առանձնակի արժեք են ներկայացնում հատկապես մեր երեք մեծ բանաստեղծներին՝ Թումանյանին («Թումանյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը», 1964 թ.), Բսահակյանին («Ավ. Բսահակյանի ստեղծագործության ժողովրդական ակունքները», 1955 թ.) և Սայաթ-Նովային («Սայաթ-Նովայի ստեղծագործության ժողովրդական ակունքները», 1963 թ.) նվիրած հետազոտությունները, որոնց մեջ բացահայտված են ու քննված նրանց ստեղծագործությունները սնուցած ու անմահացրած բանահյուսական ակունքները: Եթե Թումանյանի և Բսահակյանի երկերը վերլուծելիս Ղանալանյանը երևան է հանում բանահյուսական նյութի օգտագործման երկու հիմնական միտում՝ նյութի բանաստեղծական մշակումներ և ժողովրդական բանահյուսության արտահայտչամիջոցների ստեղծագործական կիրառումներ, ապա Սայաթ-Նովայի մոտ նա մեկ գլխավոր ուղղություն է բացահայտում՝ բանահյուսական նյութերի

(հայկական և ընդհանուր արևելյան) ու արտահայտչամիջոցների կիրառումը: Ինչպես նախորդ, այնպես էլ հիշյալ քննությունների ժամանակ, Ղանալանյանը ոչ միայն բավարարվում է հեղինակների մոտ բանահյուսական նյութի ու ատաղձի սոսկ արձանագրումով, այլև այդ նյութի վերամշակման ու օգտագործման բանաստեղծական հնարանքների բացահայտումով ու վերլուծմամբ, որով տվյալ աշխատությունները ձեռք են բերում նաև գրականագիտական արժեք: Իսկ երբ նկատի ենք ունենում, որ այս, ինչպես նաև «Մ. Նալբանդյանը և ժողովրդական բանահյուսությունը» (1959 թ.) աշխատությունների այլ և նմանօրինակ քննություններով Ղանալանյանը նպատակ է հետապնդում լայնարձակ նյութի տեսադաշտի վրա ապացուցել հայ նոր, մասամբ և նախընթաց գրականության հիմնական ոգու ժողովրդայնությունն ու շեշտված դեմոկրատիզմը, ապա միանգամայն պարզ կդառնա նշված հետազոտությունների գրապատմագիտական արժեքը:

Ղանալանյանի այս ուսումնասիրությունները մասն են կազմում նրա, ցավոք անավարտ, «XIX դարի հայ գրականությունն ու ժողովրդական բանահյուսությունը» ծավալուն մենագրության, ուր ժամանակագրական լայն տեսադաշտի վրա ու պատմական միասնական հայացքով ամբողջական հետազոտման է ենթարկվում հայ նոր գրականության և ժողովրդական բանահյուսության աղբյուրների խնդրառու հարցը:

Բանագիտության հաջորդ բնագավառը, որտեղ իր ծանրակշիռ ու լրջմիտ տեսակետներն է արտահայտել Ա. Ղանալանյանը՝ բանահյուսական տարբեր ժանրերի, ստեղծագործությունների, երևույթների վերաբերյալ արտահայտած իր նոր տեսադրույթներն են կամ այն նոր տեքստերին և գիտահանրամատչելի խնդիրներին նվիրված հրապարակումներն են, որոնք մեծապես նպաստել են բանահյուսական նյութերի և ստեղծագործությունների նորովի պրոպագանդմանն ու մասսայականացմանը: Դրանցից են 1930-ական թվականների սպարկերտցի Փառիկից և բաշկալեցի Վարդան Վարդանյանից գրառած ու հրատարակած «Մասնա ծոեր» հերոսավեպի երկու նոր տարբերակները (տե՛ս «Մասնա ծոեր», հ. Ա, Երևան, 1936, ԺԸ պատում, էջ 815-930, հ. Բ, մասն երկրորդ, Երևան, 1951, ԻԱ պատում, էջ 617): Մեր հերոսավեպի հազարամյա հորեյանի օրերին նա հրատարակում է երկու նոր ուսումնասիրություն («Մասունցի Դավիթ, Հայ ժողովրդական վեպ», «Մասունցի Դավիթ» պատմիչների կյանքն ու գործունեությունը», 1939 թ.): Նույն այդ տարիներին նա Մ. Աբեղյանի և Գ. Աբովի հետ մասնակցում է «Մասնա ծոեր» հերոսավեպի («Մասունցի Դավիթ») հյուսվածո-համահավաք բնագրի ստեղծմանը՝ կազմելով «Դավիթ և Խանդուր» հատվածը և «Փոքր Մհեր» վիպական ճյուղը:

1950-ին Ա. Ղանալանյանը կազմում և հրատարակում է «Հայ ժողովրդական հեքիաթներ» ծավալուն մեկհատորյակը, որը Խորհրդային Հայաստանում հրատարակված հեքիաթների առաջին ժողովածուն էր և որի առաջաբանում առաջին անգամ մեզանում տեսականորեն քննվում էին հայկական հեքիաթների երկու կարևոր տեսակների՝ հրաշապատում և իրապատում հեքիաթների ժանրային ու տիպաբանական հատկանիշները:

1938–43 թթ. ընթացքում հրատարակում է մի շարք գիտահանրամատչելի գրքույկներ («Նմուշներ հայկական հակակրոնական ֆոլկլորից», 1938 թ., «Հայ ժողովրդական հերոսապատմունքներ», 1942 թ., «Թշնամու կերպարը հայկական հին բանահյուսության մեջ», 1943 թ., «Հայ քաջորդիները», 1943 թ.): Վերջին երեքը գրվել էին Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին հատուկ նպատակադրությամբ՝ հայրենասիրական գաղափարներով՝ ոգևորելու հայ ժողովրդին և նպաստելու թշնամու բաղձալի պարտությանը:

Հայրենական պատերազմի ավարտից անմիջապես հետո (1945 թ.) Ա. Ղանալանյանը Հայաստանի հեռակա մանկավարժական ինստիտուտի հանձնարարությամբ ձեռնամուխ է լինում հայ բանահյուսության ուսումնական դասընթացի շարադրմանը, որը նախատեսված էր ընդգրկել 11 ուսումնական պրակներում: Իրերի բերումով, սակայն, հրատարակվում է ընդամենը չորս պրակ, որոնցից առաջինը նվիրված էր հայ բանագիտության պատմությանը (պր. 1, 1945 թ.), 2-րդը՝ ժողովրդական երգերին (պր. 8, 1945 թ.), 3-րդը՝ առածներին և սասցվածքներին (պրակ 9, 1946) և 4-րդը՝ սովետահայ բանագիտությանը (պր. 11, 1946 թ.):

Ա. Ղանալանյանի ուսումնական պրակներն ու հայ բանահյուսության առանձին ժանրերին ու խնդիրներին նվիրված հետազոտությունները իրենց ծրագրային համակարգով, գիտամանկավարժական կայուն մեթոդաբանությամբ, հարցերի պարզ, կոռ ու ամբողջական մշակվածությամբ մինչև այժմ էլ մնում են մեր բարձրագույն ուսումնական հաստատությունների բանահյուսական լավագույն դասընթացը:

Ա. Ղանալանյանի գիտահետազոտական գործունեության վերջին բնագավառը լայն առումով՝ հայագիտության պատմությունն է, նեղ մասնագիտական առումով՝ հայ բանագիտության պատմությունն է՝ իր նշանավոր ներկայացուցիչներով ու արդյունքներով: Նրա հետազոտած հայագետներից երկուսը՝ Գ. Սրվանձտյանցը և Մ. Աբեղյանը, արժանանում են իրենց կյանքի ու գործի ամբողջական ուսումնասիրության, որոնք կարևորագույն ներդրումներ են սրվանձտյանցագիտության և աբեղյանագիտության բնագավառում: Մնացած հայագետների գործունեությանը նա դիմում է մասնագիտորեն հայ բանահյուսության նմուշներ գրառելու, հրատարակելու, արժևորելու կապակցությամբ միայն (Ն. Մառ, Հ. Օրբելի, Կոմիտաս, Խ. Աբովյան, Մ. Նալբանդյան): Իր այս հայագիտական ու բանագիտական աշխատությունների արդյունքներն ուղղակի կամ վերամշակված ձևով նա հետագայում ամփոփեց իր «Դրվագներ հայ բանագիտության պատմության» հետմահու հրատարակված գրքում (Երևան, 1985 թ.):

¹ Ա. Ղ ա ն ա լ ա ն յ ա ն. Գարեգին Սրվանձտյանց. «Հայ նոր գրականության պատմություն», հ. III, Երևան, 1964, էջ 555-588, ն ու յ ն ի՝ Գարեգին Սրվանձտյանց, Երկեր, հ. I, Երևան, 1978, էջ 7-26, ն ու յ ն ի՝ Սանուկ Աբեղյանի կյանքն ու գործունեությունը. «Սովետական գրականություն», 1955, № 12, էջ 126-140:

Իր շուրջ կեսդարյա գիտահետազոտական և գիտամանկավարժական գործունեության բեղմնավոր արդյունքներով Ա. Ղանալանյանն իրավամբ վաստակել է խորհրդահայ բանագիտության ռահվիրայի և ուղի համահարթողի նախապատիվը: Չարգացնելով իր մեծ ուսուցչի՝ Մ. Աբեղյանի բանագիտական դասական ավանդները, նա տասնամյակներ շարունակ մեծ պատասխանատվությամբ ընթացք տվեց խորհրդահայ բանագիտության զարգացմանը և իր գիտական վաստակով, մարդկային բարձր ու առինքնող հատկանիշներով, անաչառ սկզբունքայնությամբ արժանացավ համազգային և միջազգային ճանաչման, գիտական պատկառելի հեղինակության:

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ